Vester Egede

Vester Egede ligger vest for Rønnede i den sydvestlige del af Faxe Kommune, og har 33 husstande. Vester Egede ligger langs Birkedommervej og Denderupvej. Umiddelbart syd for Vester Egede løber Næstvedvej, som forbinder Rønnede og Næstved, mens Sydmotorvejen øst for byen forbinder området med både København og Falster.

Byen i landskabet

Vester Egede er Faxe Kommunes højest beliggende landsby med sine 75 meter over havet. Landsbyen ligger på kanten af et stort højdedrag, som strækker sig indover kommunegrænsen til Næstved Kommune, og landsbyen har derved det bakkede terræn i vest og det flade landskab i øst. Markerne omkring landsbyen er primært ejet af Gisselfeld Kloster. Derfor er området præget af fine gamle alleer og få huse med fine detaljer, som er klosterets gamle arbejderboliger. Nord for landsbyen løber Susåen, som er Sjællands længste vandløb. Åen løber i et område med ekstensivt udnyttede arealer, som er med til at danne nogle flotte naturområder. Hesede Skov og Denderup Vænge ligger på henholdsvis vest og sydsiden af landsbyen. Området er dermed skovklædt og bakket.

På trods af at Vester Egede ligger højt i landskabet, fremstår landsbyen som værende omkranset/pakket ind. Landskabet mod nord kan ikke ses fra landsbyen på grund af et skovområde, der ligger parallelt med landsbyen, mens området mod syd fortsat hæver sig, hvilket afskærer for udsigt i denne retning.

Byens opbygning og udformning

Bystrukturen er stort set uændret i forhold til midten af 1800-tallet, og det samme gælder antallet af huse og gårde. Dog er der enkelte steder, hvor huse er revet ned, og ikke erstattet af nye. Dette er blandt andet tilfældet mellem kirken og Birkedommervej 24, hvor der i dag er en mark.

Landsbyen er udskiftet i 1795, og få diger er bevaret, men stjerneudskiftningen kan anes på et luftfoto, hvor enkelte læhegn og veje viser, hvordan jordlodderne blev fordelt mellem gårdene. Digerne er i dag opbrudte og usammenhængende, delvist på grund af den intensive landbrugsdrift delvist fordi Ny Næstvedvej har gennembrudt flere af digerne.

Både Denderupvej og Birkedommervej har samme udformning som tidligere. Denderupvej var førhen en stor vej, som førte sydpå. Birkedommervej er eneste nuværende vej, som løber gennem byen. Vejen har bevaret sit snævre og bugtede forløb, og da husenes facader ligger helt ud til vejen forstærkes vejens snævre forløb. Tidligere førte også Denderupvej ud af byen, men vejen er nu afblændet og fungerer som adgangsvej til en mindre klynge huse i landsbyen.

Billede 1: Områdets tidligere tinghus, som højst sandsynligt har lagt navn til vejen. Tag af skifer, blankt rødt murværk og de grønne sprossede vinduer er et godt eksempel på nænsom vedligeholdelse.

Ankommer man til byen fra nord via

Gisselfeldvej, bemærker man først og fremmest det kuperede terræn som Vester Egede ligger i. Selvom området er intensivt opdyrket, giver gravhøje, alléer og læhegn området karakter af et historisk herregårdslandskab.

Selve byen flankeres mod vest af en stor gammel gård, med en velholdt gammel lade opført i kløvet kampesten og 2-længet stuehus. Mens nordsiden af Birkedommervej primært består af

Kort 1: Vester Egede, 2011

Kort 2: Originalkort 1, 1808-1859

gamle gårde og store grunde, består sydsiden primært af ældre, tætliggende landsbyhuse.

Landsbyafgrænsningen mod øst er til gengæld mere diffus. Fra landsbyen mod øst ligger der først to ejendomme på sydsiden af Birkedommervej og herefter to ejendomme på nordsiden. Herudover er der marker til begge sider. Husene her kan derfor fremstå som enligt beliggende huse, fremfor at fremstå som en del af landsbyen.

Navn
Vester Egede er første gang omtalt i 1370 og navnet kommer af ordet eg/egekrat. Landsbyen har også haft et tingsted, hvor lovovertrædere blev stillet for en dommer og sad i arrest.

Bebyggelserne i Vester Egede
Husenes i landsbyen er ensartede og vedligeholdt med respekt for de enkelte huses oprindelige materialevalg og bygestil. Det ensartede udtryk hænger sandsynligvis sammen med, at Gisselfeld Kloster ejer og udlejer en stor del af ejendommene i byen, hvilket dermed sikrer de ensartede retningslinjer for istandsættelse. Byens ældste hus er opført i 1777 og er hovedhuset til den gamle gård i landsbyens vestlige ende. Selvom dette hus suverænt er det ældste i landsbyen er næsten alle husene opført før 1910.

Gårdene nord for Birkedommervej er overvejende kalkede og med stråtag. Landsbyhusene er primært opført med bindingsværk eller røde teglsten. Byens "nyere" huse fremstår med blankt murværk af tegl og tage af skiffer. Der findes dog undtagelser hertil, blandt andet i form af byhuset, ved siden af Vester Egede Kirke, som er kalket hvidt og har fået glaserede tegl på taget. Denne bygning har tidligere været byens skole. Til trods for den moderne renovering, fremstår huset stadig som en integreret del af bymiljøet.

Vester Egede Kirke er oprindeligt fra sengotisk tid, men der er intet tilbage af den oprindelige kirke, bortset fra enkelte dele af tårnet. Det man i dag kan se af kirken er opført i 1876 i røde teglsten. I forbindelse med kirken blev der i 1950 fredet et område omkring kirken, som skal sikre fremtidigt indsyn, ved at hindre beplantning med højstammede træer samt opførelse af nye bygninger. Således er arealet omkring præstegården, Birkedommervej 36 og kirkens parkeringsplads og udhusbygning omfattet af fredningen.

Funktioner og aktiviteter
Udover en kirke har Vester Egede på nuværende tidspunkt ingen deciderede funktioner, men fungerer som bosætningsby. En stor del af gårdene fungerer dog stadig som landbrug. Alt service og detailhandel findes i Rønnede og Haslev.

Byens grønne elementer
Landsbyen er præget af velholdte bøge- og ligusterhække, hvilket, sammen med fortovene på begge sider af vejen, indrammer og udvider vejforløbet.

Oprindeligt lå der et gadekær øst for byen. Dette eksisterer dog ikke i dag. Der findes to grønne arealer i landsbyen. Det ene ligger mellem kirken og Birkedommervej, og det andet langs Birkedommervej. Begge arealer benyttes til landbrugsmæssig drift.

Billede 2: Denderupvej set fra Birkedommervej. Vejen er i dag blind. I horisonten anes et hus som ligger på modsatte side af Næstvedvej.

Særlige værdier og sårbarheder
Vester Egede består af en række huse, som i stor udstrækning er velholdte og

vedligeholdt i overensstemmelse med den oprindelige byggeskik. Dette gør, at husene fremstår som en helhed og understreger landsbyens lange historie. Enkelte huse har dog i tidens løb ændret udseende ved for eksempel at blive filset eller ved at der er opført tilbygninger, som ikke er i overensstemmelse med den oprindelige bygnings arkitektur.

Billede 3: Ny tagbelægning og facadebeklædning af gavltrekanten, gør at huset fremstår mere som parcelhus

Langt de fleste huse ligger med facaden ud til vejen. De er derfor med til at understrege landsbyens udtryk, og en tilbagetrukket placering af husene i forbindelse med en eventuel genopførelse vil derfor kunne svække byens identitet. Istandsættelser, der ikke respekterer den oprindelige arkitektur i landsbyen, kan ligeledes forstyrre den arkitektoniske helhed, som på nuværende tidspunkt er særdeles velbevaret. Såfremt der foretages huludfyldning på de to grønne arealer i byen, kan dette resultere i at byens nuværende profil svækkes. Opførelse af nye huse vil i samme omfang kunne virke skæmmende.

Anbefalinger

Landsbyens afgrænsning mod øst ændres fra at omfatte alle ejendomme til kun at omfatte selve landsbyen og de to ejendomme på sydsiden af Birkedommervej. Vester Egede udpeges som kulturmiljø, og det anbefales, at der udarbejdes en bevarende lokalplan for landsbyen.

Der bør ikke foretages huludfyldning. Fremtidige istandsættelser skal ske med respekt for den enkelte ejendoms byggestil. Ved genopførelser af en ny bebyggelse, skal denne respektere den byggeskik, som de omkringliggende huse er opført i. Nyopførelser bør opføres som 1½ plan længehus, hvilket er den traditionelle byggeskik, for at sikre at landsbyen historie og kulturmæssige helhed bevares fremadrettet.

Kort 3: Landsbyens afgrænsning i Faxe Kommuneplan 2009.

Kort 4: Landsbyens anbefalede afgrænsning i Faxe Kommuneplan 2013.